

„Studia Wyborcze”, tom 37, 2024

DOI: <https://doi.org/10.26485/SW/2024/37/6>

Jeremiasz Salamon*

 <https://orcid.org/0000-0002-6028-1188>

WPŁYW GŁOSOWANIA PODZIELONEGO NA WYNIKI MIESZANYCH WYBORÓW PARLAMENTARNYCH DO NOWOZELANDZKIEJ IZBY REPREZENTANTÓW¹

WPROWADZENIE

Po 138 latach stosowania systemu większościowego (FPTP) na potrzeby wyłaniania składu nowozelandzkiej Izby Reprezentantów, w 1996 r. po raz pierwszy w tym kraju elekcja parlamentarna została przeprowadzona z wykorzystaniem systemu mieszanego. W ramach nowego systemu wyborcy uzyskali możliwość wyrażania swoich preferencji politycznych za pomocą dwóch kategorycznych głosów: tzw. *party vote* – oddawanego na ogólnokrajową listę wyborczą ugrupowania oraz tzw. *electorate vote* – służącego do poparcia kandydata w jednomandatowym okręgu wyborczym. Dysponowanie przez wyborcę dwoma zamiast, jak miało to miejsce wcześniej, tylko jednym głosem stworzyło możliwość rozdzielania ich pomiędzy różne siły polityczne (ang. *split-ticket voting*). Jak pokazuje dotychczasowa historia wyborów do Izby Reprezentantów, Nowozelandczycy bardzo chętnie wykorzystywali ten schemat wyrażania preferencji politycznych.

* Dr, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kolegium Gospodarki i Administracji Publicznej, Instytut Gospodarki Przestrzennej i Studiów Miejskich, Katedra Gospodarki Przestrzennej, salamonj@uek.krakow.pl

¹ Niniejszy tekst powstał w związku z projektem badawczym pt. *Ordynacja dla Polski. Metody prognozowania politycznych konsekwencji wprowadzenia mieszanego systemu wyborczego finansowanym przez Narodowe Centrum Nauki (2021/41/B/HS5/03748)*.

Biorąc pod uwagę popularność głosowania podzielonego wśród nowozelandzkich wyborców, w niniejszym artykule podjęto próbę udzielenia odpowiedzi na następujące pytania badawcze: (1) Jak wielu Nowozelandczyków głosujących w wyborach do Izby Reprezentantów zdecydowało się na obdarzenie swoim poparciem listy wyborczej oraz kandydata zarejestrowanych przez dwie różne partie polityczne? (2) Wyborcy których ugrupowań byli najbardziej skłonni do podziału przysługujących im głosów? (3) Jaki był wpływ tego schematu głosowania na wyniki wyborów do Izby Reprezentantów?

Poszukując odpowiedzi na tak sformułowane pytania badawcze, posłużono się metodami empiryczną oraz ilościową. Pierwsza została wykorzystana na potrzeby zgromadzenia informacji dotyczących konstrukcji systemu wyborczego do Izby Reprezentantów Nowej Zelandii, przyczyn głosowania podzielonego w mieszanych systemach wyborczych oraz skali tego zjawiska w nowozelandzkich wyborach parlamentarnych z lat 1996–2020. Źródłami informacji w tym zakresie były przede wszystkim oficjalne statystyki wyborcze Nowozelandzkiej Komisji Wyborczej i literatura przedmiotu. Metoda ilościowa została wykorzystana w części tekstu dotyczącej skali głosowania podzielonego wśród elektoratów poszczególnych nowozelandzkich partii politycznych, kierunków przepływu podzielonych głosów oraz politycznych konsekwencji głosowania podzielonego, w tym zwłaszcza ostatecznego wyniku elekcji parlamentarnych, skali deformacji wyborczych i kształtu systemu partyjnego.

W Polsce w zasadzie od początku transformacji ustrojowej trwa dyskusja na temat możliwości wprowadzenia systemu mieszanego na potrzeby wyborów parlamentarnych. Pojawiające się dotychczas pomysły wykorzystania tej metody wyłaniania deputowanych dotyczyły zarówno Senatu [Salamon 2009], jak i Sejmu [szerzej zob. Michalak 2023]. Postulat reformy systemu wyborczego do izby niższej polskiego parlamentu pojawił się również w toku kampanii poprzedzającej elekcję z 2023 r., a jego autorem było Prawo i Sprawiedliwość [Prawo i Sprawiedliwość 2023: 146]. To z kolei pozwala sformułować pogląd, zgodnie z którym w najbliższych latach zagadnienie zmiany ordynacji wyborczej na mieszaną pozostanie aktualne w polskim dyskursie publicznym. Dlatego też autor niniejszego tekstu za zasadne uznał nie tylko przybliżenie instytucjonalnych rozwiązań składających się na mieszany system wyborczy wykorzystywany w Nowej Zelandii, ale także scharakteryzowanie ich wpływu na zachowania wyborcze elektoratu wybierającego za jego pośrednictwem swoich przedstawicieli do parlamentu.

SYSTEM WYBORCZY DO NOWOZELANDZKIEJ IZBY REPREZENTANTÓW

Począwszy od elekcji z 1996 r., 120-osobowy skład nowozelandzkiej Izby Reprezentantów wyłaniany jest z wykorzystaniem mieszanego systemu wyborczego z dominującym komponentem proporcjonalnym (ang. *Mixed-Member Proportional*), który jest wzorowany na wykorzystywanym od lat pięćdziesiątych XX w. systemie wyborczym do niemieckiego Bundestagu. Deputowani wchodzący w skład jednoizbowego parlamentu Nowej Zelandii wybierani są w dwóch, powiązanych ze sobą mechanizmem negatywnego transferu mandatów, segmentach systemu: większościowym i proporcjonalnym. W ramach segmentu większościowego rywalizacja toczy się w jednomandatowych okręgach, a zwycięzca wyłaniany jest zgodnie z regułą większości względnej. Z kolei w segmencie proporcjonalnym o mandaty rywalizują ogólnokrajowe listy wyborcze zarejestrowane przez partie polityczne. Podział mandatów z puli proporcjonalnej odbywa się z wykorzystaniem reguły proporcjonalnej (metoda Sainte-Laguë) pomiędzy listy wyborcze ugrupowań, które na poziomie całego kraju zdobyły co najmniej 5% ważnie oddanych głosów. Należy pamiętać, że w systemie wyborczym do Izby Reprezentantów funkcjonuje również tzw. alternatywny próg wyborczy, powodujący, że ugrupowanie, którego kandydat odniesie zwycięstwo w co najmniej jednym jednomandatowym okręgu wyborczym, także zostaje dopuszczone do udziału w podziale mandatów z puli proporcjonalnej.

Przypomnijmy, że nowozelandzcy wyborcy wyrażają swoje poparcie polityczne za pomocą dwóch kategoriycznych głosów: tzw. *electorate vote* oddawany jest na kandydata w segmencie większościowym, a tzw. *party vote* służy wyrażeniu poparcia względem listy zarejestrowanej w segmencie proporcjonalnym. Należy pamiętać, że z punktu widzenia ostatecznego wyniku wyborczego poszczególnych ugrupowań oba głosy nie mają takiego samego znaczenia. Zdecydowanie większą polityczną wagę posiadają głosy oddawane przez wyborców w segmencie proporcjonalnym, gdyż to właśnie ich suma w skali kraju decyduje o liczbie miejsc obsadzanych przez poszczególne partie w Izbie Reprezentantów.

Procedura ustalania wyniku wyborów rozpoczyna się od określenia poziomu poparcia uzyskanego przez listy wyborcze partii politycznych w segmencie proporcjonalnym systemu wyborczego. Na podstawie całkowitej liczby *party votes* zdobytych przez ugrupowania, które przekroczyły jeden z funkcjonujących w nowozelandzkim systemie wyborczym progów, ustalana jest całkowita liczba przypadających im do obsadzenia mandatów. Następnie ustalona

zostaje liczba mandatów przysługujących partiom politycznym w każdym z segmentów systemu wyborczego. W pierwszej kolejności obliczona zostaje liczba mandatów, które każde z ugrupowań uzyska z puli większościowej (na podstawie zwycięstw odniesionych przez zarejestrowanych przez nie kandydatów w każdym z jednomandatowych okręgów wyborczych). Następnie uruchomiony zostaje mechanizm kompensacyjny, zgodnie z którym całkowita liczba mandatów przypadająca poszczególnym ugrupowaniom zostaje pomniejszona o mandaty zdobyte przez nie w segmencie większościowym. W ten sposób ustalona zostaje liczba mandatów przypadających każdej z partii w ramach puli proporcjonalnej. Jako że system nowozelandzki dopuszcza tzw. podwójne kandydatury (tj. jednoczesne ubieganie się o mandat przez tego samego kandydata w obu segmentach), w sytuacji, w której kandydat uzyskał prawo do objęcia mandatu na podstawie wyników głosowania w obu segmentach, zachowuje on mandat zdobyty w segmencie większościowym, a mandat z puli proporcjonalnej otrzymuje kolejny kandydat z tej samej listy wyborczej [Jackson, McRobie 1998; Denemark 2005; Vowles 2005; Michalak 2013].

Konsekwencją zastosowania mechanizmu kompensacyjnego opartego na negatywnym transferze mandatów pomiędzy segmentami systemu wyborczego oraz instytucji alternatywnego prognozy wyborczego jest występowanie tzw. mandatów nadwyżkowych, które pojawiają się w sytuacji, gdy partia polityczna zdobywa więcej mandatów z puli większościowej niż proporcjonalnej. Mandaty te wpływają na powiększenie składu Izby Reprezentantów w danej kadencji. Należy jednak nadmienić, że (w odróżnieniu od sytuacji, z jaką mamy do czynienia np. w niemieckim Bundestagu) skala tego zjawiska nie jest duża. W nowozelandzkich mieszanych wyborach parlamentarnych z lat 1996–2020 mandaty nadwyżkowe wystąpiły w 2005 r. (1 mandat), 2008 r. (2 mandaty), 2011 (1 mandat) i 2014 r. (1 mandat).

GŁOSOWANIE PODZIELONE W MIESZANYCH SYSTEMACH WYBORCZYCH

Zdecydowana większość – chociaż należy pamiętać, że nie wszystkie [Ferrara, Herron, Nishikawa 2005; Shugart, Wattenberg 2005; Michalak 2013; Herron, Pekkanen, Shugart 2021] – spośród mieszanych systemów wyborczych, w tym ten wykorzystywany na potrzeby wyborów do nowozelandzkiej Izby Reprezentantów, przyznaje wyborcy prawo do wyrażenia swoich preferencji politycznych za pomocą dwóch kategoriycznych głosów. Rozwiązanie to sprawia, że wyborca może zagłosować w trójaki sposób: (1) oddać spójny głos (ang. *straight vote*) będący wyrazem poparcia dla kandydata oraz listy

wyborczej zarejestrowanych przez jedną partię polityczną; (2) podzielić przysługujące mu głosy (ang. *split-ticket voting*), udzielając poparcia kandydatowi i liście wyborczej zgłoszonym do rywalizacji wyborczej przez dwa różne ugrupowania; (3) wykorzystać tylko jeden z przysługujących mu głosów, co można uznać za specyficzny sposób podziału głosów [Jesse 1988a, 1988b; Bawn 1999; Johnston, Pattie 2002; Vowles i in. 2004; D'Alimonte 2005; Benoit 2005; Saalfeld 2005; Roberts 2006; Plescia 2016].

W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na złożony charakter przyczyn głosowania podzielonego w mieszanych systemach wyborczych. W przypadku części elektoratu podział głosów może stanowić przejaw złożonych preferencji politycznych, których pełniejsze wyrażenie możliwe jest dzięki dysponowaniu dwoma głosami [Plescia 2016]. Z drugiej strony niektórzy wyborcy, zwłaszcza popierający mniejsze partie polityczne, mogą niejako zostać zmuszeni do podziału głosów wskutek braku rejestracji przez najbardziej przez nich preferowane ugrupowanie kandydata w segmencie większościowym systemu [Bartolini 2002; Herron 2002; Gschwend, van der Kolk 2006; Benoit, Giannetti, Laver 2006; Burden 2009; Burden, Helmke 2009; Plescia 2016]. Możliwa jest również sytuacja, w której część elektoratu rozdziela swoje głosy wskutek braku zrozumienia zasad rządzących systemem dwóch głosów [Bawn 1999; Trefs 2003; Karp 2006]. Głosowanie podzielone może być motywowane także jakością kandydatów zarejestrowanych w części większościowej systemu wyborczego – liczne badania pokazują, że urzędujący posłowie mają większą zdolność przyciągania głosów [Bawn 1999; Burden 2009; Burden, Helmke 2009; Hainmueller, Kern 2008; Moser, Scheiner 2005; Zittel, Gschwend 2008; Salamon 2012]. Wyborca dysponujący dodatkowym głosem w okręgu jednomandatowym może za jego pomocą poprzeć wyróżniającego się polityka, np. doceniając sposób wypełniania przez niego roli reprezentanta wspólnoty lokalnej, pozostając jednocześnie lojalny w segmencie proporcjonalnym systemu względem preferowanej przez siebie partii [Garzia 2019; Cain, Ferejohn, Fiorina 1987; Bawn 1999; Bartolini 2002; Kraus, Pekkanen 2004; Moser, Scheiner 2005; Pearse 2005; Hainmueller, Kern 2008; Zittel, Gschwend 2008; Burden 2009; Burden, Helmke 2009; Salamon 2012; Zittel, Gschwend 2018]. Podzielony głos może stanowić wyraz poparcia dla partii politycznych, które dotychczas tworzyły, bądź też zapowiedziały utworzenie, koalicji rządowej [Miller, Karp 2004; Johns, Carman 2008; Carman, Johns 2010]. W tym kontekście należy zwrócić uwagę, że podział głosów może być motywowany względami taktycznymi: w części proporcjonalnej – troską wyborcy dużej partii o przekroczenie progu wyborczego przez mniejszego koalicjanta, co jest niezbędne do zdobycia większości parlamentarnej [Gschwend 2003, 2004; Saalfeld 2005; Pearse 2005; Salamon 2014; Harfst, Blais, Bol 2018], a w części

większościowej – obawą o zmarnowanie głosu na kandydata (zazwyczaj reprezentującego mniejszą partię) niemającego szans na objęcie mandatu [Jesse 1988a, 1988b, 1995; Gschwend 2003; Saalfeld 2005; Moser, Scheiner 2009; Harfst, Blais, Bol 2018].

Pomimo że większość elektoratu głosującego w mieszanych systemach wyborczych wyraża swoje preferencje polityczne w spójny sposób, to mniejszość, która decyduje się podzielić swoje głosy, odciska znaczące piętno na powyborczym układzie sił panującym na scenie politycznej. Jednakże ocena konsekwencji wynikających z zachowania wyborców rozdzielających głosy nie jest jednoznaczna: z jednej strony korzystają oni z możliwości wynikających z faktu posiadania dwóch głosów, z drugiej zaś należy pamiętać, że wzmożona częstotliwość tego zachowania może uczynić dany system polityczny bardziej nieprzewidywalnym, czy wręcz niestabilnym. Zagadnienie konsekwencji głosowania podzielonego staje się tym bardziej ważne, gdy uświadomimy sobie wielość sfer życia politycznego, na które wywiera ono wpływ. W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, że ten rodzaj zachowania wyborczego ma najbardziej doniosłe znaczenie dla ostatecznego wyniku wyborów, rozdrobnienia systemu partyjnego oraz charakteru rządu (jednopartyjny bądź koalicyjny).

Wpływ głosowania podzielonego na wynik wyborczy poszczególnych partii politycznych może być rozpatrywany w dwojaki sposób. Odpływ części głosów z jednej części systemu wyborczego jest równoznaczny z osłabieniem pozycji danego ugrupowania w procesie transformacji głosów na mandaty. Jednakże dla partii politycznej będącej beneficjentem podzielonych głosów stają się one swego rodzaju wartością dodaną, która w ostatecznym rozrachunku może doprowadzić do powiększenia posiadanej przez nią reprezentacji parlamentarnej.

Rozpatrując wpływ głosowania podzielonego na kształt systemu partyjnego funkcjonującego w danym państwie, zasadne staje się stwierdzenie, że zjawisko to przyczynia się do jego fragmentaryzacji. Pamiętać bowiem należy, że podział głosów przez wyborców może się wiązać z utratą części poparcia przez duże partie polityczne na rzecz mniejszych. W ten sposób te ostatnie mogą uzyskać reprezentację parlamentarną, co odbędzie się kosztem pozycji i siły dużych ugrupowań. Literatura przedmiotu opisuje wiele przypadków pokazujących, w jaki sposób głosowanie podzielone determinuje kształt systemu partyjnego. W Niemczech podział głosów wspomagał funkcjonowanie na scenie politycznej FDP oraz Zielonych. Dzięki zjawisku „wypożyczenia” głosów ugrupowania te zdobywały poparcie, które w ostatecznym rozrachunku umożliwiało im przekroczenie klauzuli zaporowej i w konsekwencji udział w procesie dystrybucji mandatów z puli proporcjonalnej. Geoffrey K. Roberts uważa, że gdyby nie podział głosów w latach 1953–2005, liberałowie z FDP

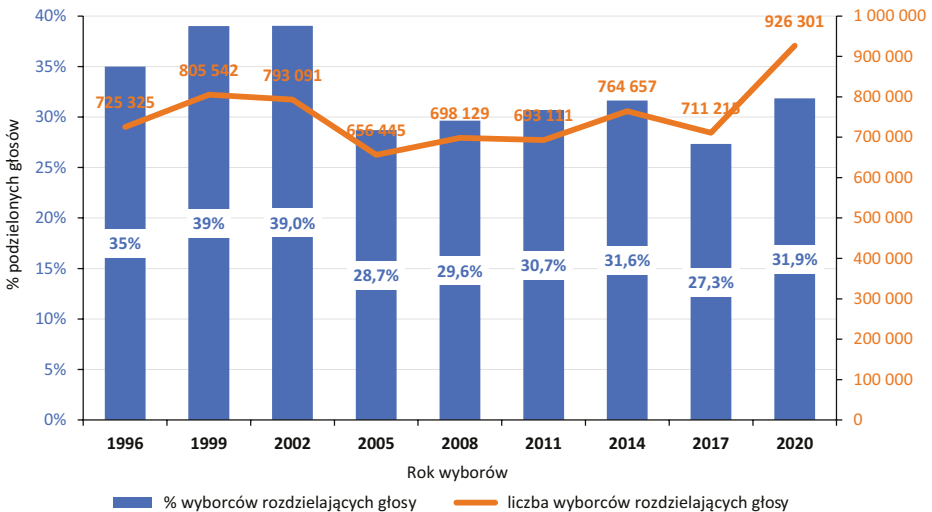
aż sześciokrotnie (1969, 1972, 1983, 1987, 1994, 1998), a Zieloni dwukrotnie (1983, 1998) nie zdołaliby zdobyć reprezentacji w Bundestagu [Roberts 2006]. Zasadne jest zatem stwierdzenie, że mniejsze ugrupowania „żyją z głosów podzielonych” przez elektorat większych partii politycznych (najczęściej ich potencjalnych koalicjantów).

Jak wspomniano wcześniej, podział głosów pomiędzy dwa ugrupowania może stanowić wyraz poparcia dla powołania po wyborach rządu koalicyjnego. Autorzy niektórych prac zwracają wręcz uwagę, że mieszane elekcje mogą przybrać formę plebiscytu na temat charakteru przyszłego gabinetu, w którym podział głosów może być interpretowany jako forma wyrażania sympatii wobec rządu koalicyjnego [Roberts 2006; Johns, Carman 2008]. Wynika to z faktu, że będąca konsekwencją głosowania podzielonego utrata części poparcia przez duże ugrupowania na rzecz mniejszych redukuje szanse tych pierwszych na obsadzenie liczby mandatów pozwalającej na stworzenie jednopartyjnego gabinetu większościowego. Stąd zasadne jest założenie, że w sytuacji, w której wyborcy zrezygnowaliby z rozdziału głosów na rzecz spójnego wyrażania preferencji politycznych, ugrupowanie będące zwycięzcą elekcji miałoby większe szanse na stworzenie jednopartyjnego rządu dysponującego poparciem większości parlamentarnej.

SKALA GŁOSOWANIA PODZIELONEGO W WYBORACH DO NOWOZELANDZKIEJ IZBY REPREZENTANTÓW

W przeprowadzonych w latach 1996–2020 elekcjach do nowozelandzkiej Izby Reprezentantów średnio co trzeci wyborca rozdzielał przysługujące mu głosy. Z największą intensywnością tego zjawiska mieliśmy do czynienia w trzech pierwszych wyborach, w których na potrzeby wyłonienia składu Izby Reprezentantów wykorzystano system mieszany. W elekcjach tych niemal 40% wyborców udzieliło poparcia kandydatowi reprezentującemu inne ugrupowanie niż to, na którego listę wyborczą oddali głos w segmencie proporcjonalnym systemu. Wysoki poziom głosowania podzielonego zarejestrowany w wyborach z lat 1996–2002 niewątpliwie stanowił konsekwencję dostosowywania się zarówno elektoratu, jak i partii politycznych do specyfiki nowej mieszanej ordynacji. Funkcjonujący dotychczas w Nowej Zelandii system większościowy przyzwyczaił bowiem wyborców oraz partie polityczne do zupełnie innego typu zachowań. Stąd pierwsze doświadczenia z dalece bardziej skomplikowanym systemem mieszanym mogły się przyczynić do wysokich poziomów głosowania podzielonego rejestrowanego w latach 1996–2002.

Nieco inaczej sytuacja wygląda, jeśli poziom głosowania podzielonego będziemy mierzyć nie w wartościach względnych (jako odsetek wyborców, którzy w okręgu jednomandatowym zagłosowali na kandydata innej partii niż ta, której listę poparli w segmencie proporcjonalnym systemu wyborczego), lecz w wartościach bezwzględnych. W badanym okresie średnio 750 tys. nowozelandzkich wyborców rozdzielało swoje głosy. Z największą liczbą rozdzielających głosy mieliśmy do czynienia w wyborach z 2020 r., w których ponad 926 tys. wyborców oddało w części większościowej systemu głos na kandydata, który nie został zarejestrowany przez partię polityczną, której listę poparli w segmencie proporcjonalnym.

Wykres 1. Głosowanie podzielone w wyborach do nowozelandzkiej Izby Reprezentantów z lat 1996–2020.

Źródło: opracowanie na podstawie danych New Zealand Electoral Commission.

POZIOM GŁOSOWANIA PODZIELONEGO WEDŁUG NOWOZELANDZKICH PARTII POLITYCZNYCH

Skala głosowania podzielonego w Nowej Zelandii jest różna dla elektoratów popierających poszczególne ugrupowania. Najbardziej zdyscyplinowany elektorat, popierający swoimi głosami zarówno listę wyborczą, jak i kandydata (tzn. oddający spójny głos), posiadają National Party i Labour Party. W elekcjach przeprowadzonych w latach 2002–2020 średnio 15,4% wyborców, którzy

poparli listę wyborczą National Party, nie udzieliło w okręgu jednomandatowym poparcia zarejestrowanemu przez nią kandydatowi. Podobnie wygląda skala głosowania podzielonego rejestrowanego wśród wyborców Labour Party, z których średnio co piąty przynosił swoje poparcie w części większościowej na kandydata innej partii politycznej.

Zdecydowanie wyższe odsetki rozdzielaczy głosów zidentyfikowano w przypadku pozostałych, mniejszych ugrupowań. W wyborach przeprowadzanych w latach 2002–2017 średnio 80% wyborców, którzy poparli listę wyborczą United Future, przynosiło swoje głosy na kandydatów innych partii. W przypadku tego ugrupowania przyczyn wysokiego poziomu głosowania podzielonego, zwłaszcza rejestrowanego w latach 2011–2017, można upatrywać w przyjętej strategii rejestrowania kandydatów. O ile w latach 2002–2008 United Future zgłaszała swoich kandydatów w większości jednomandatowych okręgów wyborczych (2002 – 63; 2005 – 51; 2008 – 51), o tyle w trzech ostatnich elekcjach, w których uczestniczyła, wystawiała kandydatów w zdecydowanej mniejszości okręgów (2011 – 11; 2014 – 8; 2017 – 8). Tym samym brak kandydatów United Future w większości okręgów wymuszał na wyborcach tego ugrupowania przenoszenie poparcia na kandydata reprezentującego inną partię, co często było równoznaczne z podziałem przysługujących im głosów.

Na jeszcze większą skalę z rywalizacji w jednomandatowych okręgach wyborczych decydowała się rezygnować New Zealand First, która tylko raz, w 2017 r., zarejestrowała ponad 50 kandydatów. Dlatego nie powinno dziwić, że średnio 75% wyborców, którzy poparli listę wyborczą tego ugrupowania, przeniosło swoje poparcie na kandydata innego ugrupowania.

Podobny poziom głosowania podzielonego zarejestrowano w przypadku ACT New Zealand, której średnio 78% zwolenników poparło w okręgu jednomandatowym innego kandydata. Co ciekawe, działało się tak, pomimo że ugrupowanie to w latach 2002–2020 rejestrowało swoich kandydatów w zdecydowanej większości okręgów. Pewnym wyjątkiem były tu wybory z lat 2014 i 2017, w których o głosy Nowozelandczyków zabiegało odpowiednio 39 i 41 kandydatów tego ugrupowania. W pozostałych latach ACT rejestrowało swoich kandydatów w co najmniej 50 okręgach.

Z kolei pomimo że Green Party regularnie zgłaszała swoich kandydatów do rywalizacji wyborczej w niemal wszystkich okręgach jednomandatowych, średnio 67% wyborców, którzy poparli jej listę, nie zdecydowało się oddać swojego *electorate vote* na jej kandydata.

Posługując się wartościami bezwzględными, największą rzeszę rozdzielających głosy zidentyfikowano w przypadku dwóch największych partii politycznych. W latach 2002–2020 średnio 187 tys. wyborców, którzy poparli listę Labour Party, nie zagłosowało w okręgu jednomandatowym na jej kandydata.

W przypadku National Party średnia liczba rozdzielających głosy ukształtowała się na poziomie 137 tys. wyborców. Trzecia pod tym względem była Green Party, w przypadku której średnio 126 tys. wyborców z segmentu proporcjonalnego nie głosowało na jej kandydatów w segmencie większościowym systemy.

W pięciu spośród siedmiu analizowanych elekcji wyborcy Labour Party z części proporcjonalnej systemu wyborczego stanowili najliczniejszą grupę wśród wszystkich rozdzielających głosy (2002, 2005, 2008, 2017, 2020), a po jednym razie byli to wyborcy National Party (2011) oraz Green Party (2014).

Tabela 1. Poziom głosowania podzielonego według partii politycznych w latach 2002–2020

Partia polityczna	Rok wyborów						
	2002	2005	2008	2011	2014	2017	2020
ACT New Zealand	76,14% (110 465)	76,98% (26 535)	83,64% (71 509)	79,97% (19 105)	74,36% (12 410)	81,27% (10 626)	78,81% (172 628)
Green Party	59,71% (84 939)	74,77% (90 124)	66,7% (105 122)	66,4% (164 250)	65,39% (168 275)	66,62% (108 225)	70,68% (160 268)
Labour Party	19,99% (167 545)	22% (205 746)	22,54% (179 604)	18,53% (113 951)	17,74% (107 228)	22,94% (219 303)	22,05% (318 280)
National Party	18,21% (77 464)	15,87% (141 230)	14,51% (152 831)	15,96% (169 008)	16,72% (162 806)	14,13% (162 806)	12,41% (91 651)
New Zealand First Party	77,08% (162 576)	69,19% (90 031)	81,94% (78 135)	81% (119 511)	77,84% (110 260)	59,06% (110 260)	81,9% (61 440)
United Future	67,26% (91 415)	65,83% (40 062)	75,79% (15 535)	85,31% (11 468)	90,94% (4807)	93,6% (1668)	–
Pozostałe partie	73,69% (98 687)	74,24% (49 171)	80,4% (73 415)	66,3% (79 250)	64,96% (104 566)	67,78% (193 883)	62,4% (107 029)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych New Zealand Electoral Commission.

WPLYW GŁOSOWANIA PODZIELONEGO NA OSTATECZNY WYNIK WYBORÓW

Analizując wpływ głosowania podzielonego na ostateczny wynik nowozelandzkich wyborów parlamentarnych, przyjęto założenie o niewystępowaniu tego zjawiska wśród wyborców. Innymi słowy, założono, że wyborcy, którzy udzielili swojego poparcia liście danego ugrupowania, w segmencie większościowym systemy poparli przysługującym im *electrate vote* także zarejestrowanego przez nie kandydata. Tym samym, wskutek braku przepływów poparcia, liczba głosów oddanych na poziomie okręgów jednomandatowych na listy wyborcze oraz kandydatów reprezentujących poszczególne ugrupowania będzie

taka sama. W konsekwencji przyjęcia tego typu założenia zmianie nie ulega liczba *party votes* zdobytych przez poszczególne ugrupowania w segmencie proporcjonalnym systemu. Jedyna różnica polega na tym, że o zwycięstwie kandydata w okręgu jednomandatowym rozstrzyga nie poziom poparcia ustalony na podstawie *electorate votes*, lecz *party votes*.

Gdyby w 2002 r. wszyscy nowozelandzcy wyborcy oddali spójny głos, kandydaci zarejestrowani przez Labour Party odnieśliby zwycięstwa w 20 dodatkowych jednomandatowych okręgach wyborczych. Aż 17 spośród nich miałyby miejsce kosztem kandydatów National Party i po jednym kosztem United Future, New Zealand First oraz Progressive Coalition. Trzy lata później kandydaci Labour Party odnieśliby dwa dodatkowe zwycięstwa nad kandydatami National Party, jednocześnie przegrywając w jednym okręgu z kandydatem ACT. Co istotne, kandydaci laburzystów zarejestrowani w okręgach maoryskich odnieśliby cztery dodatkowe zwycięstwa kosztem Maori Party. Z kolei kandydaci zgłoszeni przez National Party odnieśliby siedem dodatkowych zwycięstw nad kandydatami laburzystów, jednocześnie tracąc na ich rzecz dwa okręgi. W 2008 r. National Party odniosłaby zwycięstwa w sześciu dodatkowych okręgach jednomandatowych, co miałyby miejsce kosztem Labour Party (4), United Future (1) oraz ACT (1). Jednocześnie kandydaci Labour Party przejęliby jeden mandat zdobyty przez Progressive Coalition oraz pięć mandatów wygranych przez Maori Party. W 2011 r. głównym beneficjentem braku głosowania podzielonego byłiby kandydaci National Party, którzy odnieśliby 14 dodatkowych zwycięstw w segmencie większościowym systemu (11 kosztem kandydatów Labour Party oraz po jednym kosztem United Future i ACT). Kandydaci Labour Party odnotowaliby zyski wyłącznie w okręgach maoryskich, przejmując trzy mandaty od Maori Party i jeden od Mana Party. W 2014 r. kandydaci National Party odnieśliby zwycięstwa aż w 19 dodatkowych okręgach, a Labour Party przejęłaby jeden mandat od Maori Party, stając się tym samym jedynym przedstawicielem Maorysów w parlamencie. W 2017 r. kandydaci Labour Party przejęliby dwa okręgi od kandydatów National Party, jednocześnie przegrywając z nimi w pięciu innych. Ponadto National Party zdobyłaby jeden okręg kosztem ACT. Jedynym beneficjentem braku głosowania podzielonego w wyborach z 2020 r. byłaby Labour Party, której kandydaci odnieśliby aż 25 dodatkowych zwycięstw, z których 23 dokonałyby się kosztem National Party i po jednym kosztem Green Party oraz Maori Party. Z kolei National Party zdołałaby przejąć zaledwie jeden okręg od ACT.

Jako że wynik wyborów w nowozelandzkim systemie wyborczym ustalany jest na podstawie liczby *party votes* zdobytych w skali kraju przez listy wyborcze poszczególnych ugrupowań, wyżej opisane zmiany zwycięzców w okręgach jednomandatowych miałyby wpływ na ostateczny rezultat, zwłaszcza gdyby wiązały

się z utratą mandatów przez mniejsze ugrupowania, co prowadziłyby do nieprzekroczenia przez nie tzw. alternatywnego progu wyborczego (tj. zwycięstwa w co najmniej jednym okręgu), bądź też dotyczyłyby okręgów, w których wyłaniana jest reprezentacja Maorysów. Wskutek przyjętych na potrzeby niniejszej analizy założeń, o czym była już mowa, poziom poparcia uzyskany przez poszczególne partie polityczne w segmencie proporcjonalnym systemu nie uległ zmianie, niemniej jednak zmniejszyła się liczba partii politycznych uprawnionych do posiadania reprezentacji parlamentarnej (z powodu nieprzekroczenia alternatywnego progu wyborczego). To z kolei przełożyło się na zmianę stanu posiadania w Izbie Reprezentantów przez poszczególne ugrupowania. Aby ustalić, jak wyglądałby podział miejsc w Izbie Reprezentantów uwzględniający założenie o braku podziału głosów oraz wynikające z niego konsekwencje, wykorzystano opracowany w University of Auckland kalkulator wyborczy².

Tabela 2. Symulacja wyników wyborów do Izby Reprezentantów w latach 1999–2020 w sytuacji braku podziału głosów

Partia polityczna	Rok wyborów							
	1999	2002	2005	2008	2011	2014	2017	2020
National Party	39 (+2)	27	48 (+3)	58 (+3)	59 (+2)	60 (+2)	56	33 (+1)
Labour Party	49 (+3)	52 (+1)	50 (+4)	45 (+5)	34 (+2)	32 (+1)	46 (+1)	65 (+1)
Green Party	7	9	6 (+1)	9	14	14	8	10
NZ First	5 (-5)	13	7 (+1)	0	8 (+1)	11	9	0
ACT	9 (+1)	9	2 (-2)	5 (-5)	1 (-1)	1 (-1)	1 (-1)	10
Maori Party	0	0	4 (-4)	5 (-5)	3 (-3)	2 (-1)	0	2 (-2)
United Future	1 (-1)	8 (+1)	3 (-3)	1 (-1)	1 (-1)	1 (-1)	0	–
Progressive Coalition	–	2 (-2)	1 (-1)	1 (-1)	–	–	–	–
Alliance	10	–	–	–	–	–	–	–
Mana Party	–	–	–	–	1 (-1)	–	–	–

Uwaga: Wartości w poszczególnych komórkach przedstawiają liczbę mandatów posiadanych przez partie polityczne w Izbie Reprezentantów w latach 1999–2020. Liczby w nawiasach oznaczają zysk (+) lub stratę (-) mandatów przez poszczególne ugrupowania w stosunku do rzeczywistego stanu posiadania w Izbie Reprezentantów. Liczba mandatów przypadających poszczególnym ugrupowaniom w sytuacji braku głosowania podzielonego stanowi sumę/różnicę rzeczywistej liczby mandatów oraz wartości reprezentującej zysk/stratę.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych New Zealand Electoral Commission.

² Szerzej zob. *2011 referendum symulator*. <https://www.stat.auckland.ac.nz/~geoff/voting/> (dostęp 24.02.2024).

Jak wynika z symulacji, głównymi beneficjentami braku głosowania podzielonego byłyby National Party i Labour Party, które z dwoma wyjątkami (National Party w 2002 i 2017), zawsze uzyskiwałyby w parlamencie dodatkowe mandaty. Co jednak istotne, zyski notowane przez dwa największe ugrupowania nigdy nie skutkowałyby zmianą zwycięzcy wyborów. Należy jednak zauważyć, że w przypadku braku głosowania podzielonego nie pojawiłyby się również mandaty nadwyżkowe, co w sytuacji obsadzenia dodatkowych miejsc w izbie przez zwycięzcę wyborów ułatwiałoby mu stworzenie samodzielnej większości parlamentarnej będącej zapleczem jednopartyjnego rządu. Sytuacja ta dotyczy National Party, która w latach 2008–2014, dysponując większością w Izbie Reprezentantów (2008 – 52,5%; 2011 – 50,8%; 2014 – 51,6%), byłaby w stanie samodzielnie stworzyć jednopartyjny rząd większościowy bez konieczności zawierania porozumień z innymi ugrupowaniami.

W pojedynczych przypadkach także mniejsze ugrupowania wskutek braku głosowania podzielonego byłyby w stanie powiększyć posiadaną przez siebie pulę mandatów w Izbie Reprezentantów. Dotyczy to przede wszystkim New Zealand First (2005 i 2011), ACT (1999) oraz United Future (2002). Niemniej w skali całego badanego okresu brak podziału głosów przez nowozelandzki elektorat skutkowałyby w zdecydowanej większości przypadków pozbawieniem mniejszych partii politycznych reprezentacji parlamentarnej. Dotyczy to ACT, która w wyborach z lat 2005–2017 nie zdołałaby wprowadzić do parlamentu żadnego reprezentanta, United Future, która nie posiadałaby swoich przedstawicieli w parlamencie wyłonionym w drodze wyborów z lat 1999 i 2005–2014, oraz Progressive Coalition, która w wyborach z lat 2002–2008 nie obsadziłaby ani jednego mandatu. W podobnej sytuacji znalazłyby się ugrupowania Maorysów, których reprezentacja w Izbie zostałaby znacząco ograniczona w konsekwencji porażek z kandydatami laburzystów w jednomandatowych okręgach wyborczych.

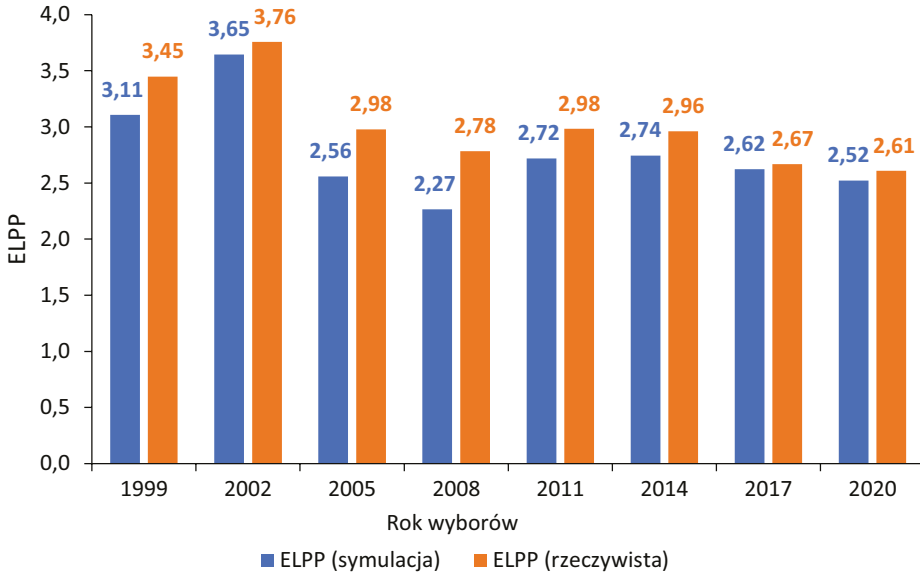
Rzecz jasna, powyższe zmiany stanu posiadania w Izbie Reprezentantów miałyby swoje przełożenie na wartości wskaźnika efektywnej liczby partii parlamentarnych (ELPP)³. Jak wynika z wykresu 2, w przypadku wszystkich

³ Twórcami indeksu efektywnej liczby partii są M. Laakso i R. Tagapera. Wskaźnik ten bierze pod uwagę relatywny rozmiar konkretnej partii politycznej mierzony proporcją posiadanych przez nią mandatów w izbie (efektywna liczba partii parlamentarnych) lub głosów zdobytych w głosowaniu (efektywna liczba partii wyborczych). Do jego obliczenia wykorzystywana jest następująca formuła:

$$N = \frac{1}{\sum_{i=1}^n p_i^2},$$

gdzie: N – liczba partii politycznych; p_i – procent mandatów w izbie (lub głosów wyborczych) partii i (szerzej zob. Laakso, Tagapera 1979).

analizowanych elekcji brak głosowania podzielonego przyczyniłby się do obniżenia wartości tego wskaźnika w porównaniu z wartością zarejestrowaną w rzeczywistości. Skala redukcji efektywnej liczby partii parlamentarnych byłaby największa po wyborach z lat 2005 i 2008, w których reprezentacji parlamentarnej każdorazowo nie uzyskiwałyby cztery ugrupowania.

Wykres 2. Efektywna liczba partii parlamentarnych w Izbie Reprezentantów w latach 1999–2020.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych New Zealand Electoral Commission.

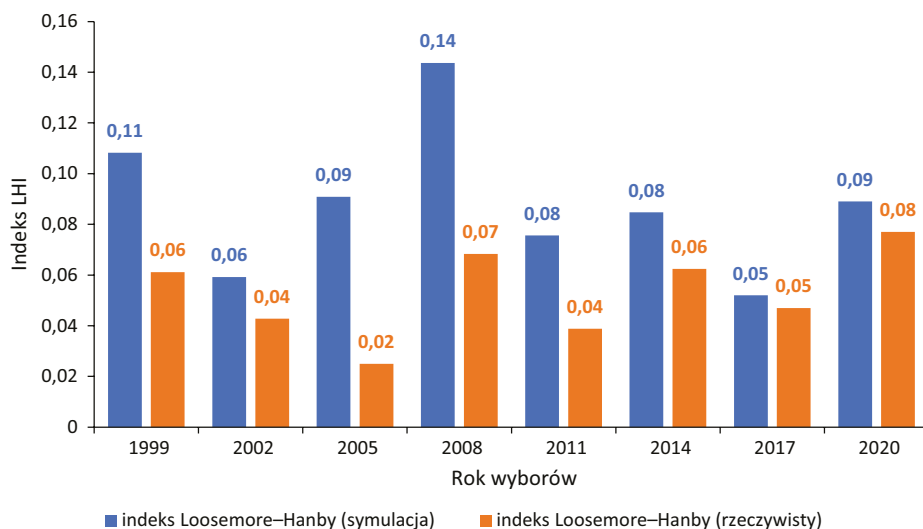
Brak głosowania podzielonego przyczyniłby się także do zwiększenia poziomu deformacji wyniku wyborczego notowanych w kolejnych nowozelandzkich elekcjach. Skala deformacji mierzona indeksem proporcjonalności Loosemore–Hanby⁴ pokazuje, że w każdym z badanych przypadków zniekształcenie

⁴ Indeks proporcjonalności Loosemore–Hanby jest miarą deformacji powodowanych przez system wyborczy opartą na różnicy pomiędzy odsetkiem głosów a odsetkiem mandatów uzyskanych przez poszczególne partie polityczne uczestniczące w elekcji. Wartość indeksu obliczana jest zgodnie ze wzorem:

$$LHI = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n |Vi\% - Si\%|,$$

gdzie: LHI – indeks proporcjonalności, $Vi\%$ – procent głosów otrzymanych przez partię i , $Si\%$ – procent uzyskanych mandatów przez partię i . Wskaźnik przyjmuje wartości mieszczące się

przez system wyborczy woli wyborców byłoby większe niż rzeczywiście zarejestrowane. Przyczyn tego stanu rzeczy należy szukać w utracie reprezentacji parlamentarnej przez mniejsze ugrupowania oraz w, będącym jej skutkiem, zwiększeniu stanu posiadania przez National Party i Labour Party.

Wykres 3. Skala deformacji wyborczych w wyborach do Izby Reprezentantów w latach 1999–2020.

UWAGA: Ugrupowania, które w poszczególnych elekcjach zdobyły mniej niż 0,5% *party votes*, zaliczono do kategorii „Pozostali”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych New Zealand Electoral Commission.

PODSUMOWANIE

Głosowanie podzielone w nowozelandzkich mieszanych wyborach parlamentarnych stanowi fenomen, który nie pozostaje obojętny dla przebiegu i wyniku procesu wyborczego oraz sytuacji politycznej jego uczestników. Sformułowanie oceny o znaczącej politycznej wadze tego zjawiska uzasadnione jest nie tylko ze względu na skalę, z jaką występuje ono wśród wyborców, ale przede wszystkim z powodu wywoływanych przez nie politycznych

w przedziale $[0, 1]$, gdzie 0 oznacza brak deformacji wyniku wyborów powodowanych przez system (dokładne odzwierciedlenie woli wyborców wyrażonej w głosowaniu), a wartość 1 oznacza skrajną deformację wyników wyborów (szerzej zob. m.in. Loosemore, Hanby 2001).

konsekwencji, widocznych zarówno w wynikach poszczególnych elekcji, kształcie systemu partyjnego, jak i procesie formowania większości będących parlamentarnym zapleczem kolejnych rządów.

O ile uznanie dużej politycznej wagi głosowania podzielonego nie powinno wzbudzać większych kontrowersji, o tyle próba wartościowania tego schematu głosowania jako czynnika pozytywnie lub negatywnie wpływającego na funkcjonalność nowozelandzkiego systemu wyborczego będzie uzależniona od przyjętej perspektywy. Z punktu widzenia dwóch największych partii politycznych podział głosów przez niemalą część wyborców może być traktowany jako przeszkoda w uzyskaniu większości parlamentarnej pozwalającej na samodzielne sformowanie rządu. Dla przedstawicieli mniejszych ugrupowań „wypożyczanie” poparcia, które ułatwia im przekroczenie tzw. alternatywnego progu wyborczego, może być postrzegane jako czynnik ułatwiający (a nierzadko umożliwiający) zdobycie reprezentacji w izbie. Jak zatem winni oceniać głosowanie podzielone wyborcy? Odpowiedź na to pytanie jest najtrudniejsza, bo po części uzależniona od tego, czy udziela jej wyborca małej czy dużej partii. Niemniej jednak, jak się wydaje, z perspektywy elektoratu jako całości system dwóch głosów dający wyborcom możliwość ich podziału pomiędzy różne siły polityczne stwarza szansę na pełniejsze (niż np. klasyczny system FPTP) wyrażenie politycznych preferencji za pośrednictwem karty do głosowania. Dzięki temu wyborcy rozdzielający głosy przyczyniają się do wyłonienia składu parlamentu, który stanowi odzwierciedlenie szerszego spektrum poglądów politycznych występujących w społeczeństwie. Ponadto dzieląc swoje głosy, wyborcy stwarzają sobie szansę na wprowadzenie do parlamentu kandydata niebędącego wprawdzie przedstawicielem najbardziej przez nich preferowanego ugrupowania (którego listę zawsze mogą poprzeć w segmencie proporcjonalnym systemu i tym samym podtrzymać swoją partyjną lojalność), ale za to skutecznie reprezentującego interesy ich okręgu wyborczego na ogólnokrajowej scenie politycznej.

Niniejszy tekst stanowi głos w trwającej w Polsce dyskusji na temat reformy systemu wyborczego do Sejmu polegającej na wprowadzeniu formuły mieszanej. Zamiarem autora było ukazanie skali konsekwencji politycznych wynikających z tego typu zmiany. W tym kontekście należy zwrócić uwagę, że przeprowadzone analizy dotyczyły zaledwie wąskiego wycinka funkcjonowania mieszanego systemu wyborczego w Nowej Zelandii, odnoszącego się do sposobu wyrażania preferencji wyborczych przez elektorat. Przyznanie wyborcy prawa do głosowania za pomocą nie jednego, lecz dwóch kategorycznych głosów prowadzi do poważnych modyfikacji zachowań wszystkich uczestników procesu wyborczego, co z kolei nie pozostaje bez znaczenia dla ostatecznego wyniku wyborów, układu sił w obrębie systemu partyjnego czy procesu formowania rządu. Dlatego też autor stoi na stanowisku, że niezależnie

od najbardziej preferowanego przez decydentów politycznych kształtu nowego systemu wyborczego, wszelkie zmiany w tym zakresie powinny być poprzedzone szczegółowymi analizami, które jako perspektywę badawczą będą przyjmować potencjalne konsekwencje generowane nie tylko przez system postrzegany jako całość, lecz również przez poszczególne jego elementy. Tylko tego typu analizy pozwolą uniknąć sytuacji, w której reforma prawa wyborczego, zamiast zwiększyć efektywność systemu, doprowadzi do jego paraliżu.

BIBLIOGRAFIA

- Bartolini Stefano. 2002. *Political Consequences of Italian Mixed Electoral System (1994–2001)*. Referat przygotowany na konferencję pt. „Elections and Democracy”. Lisbon: Institute of Social Sciences, University of Lisbon.
- Bawn Kathleen. 1999. „Voters Responses to Electoral Complexity: Ticket-Splitting. Rational Voters and Representation in the Federal Republic of Germany”. *British Journal of Political Science* 29(3): 487–505.
- Benoit Kenneth. 2005. *Evaluating Hungary's Mixed-Member Electoral System*. W *Mixed-member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?* Red. Matthew S. Shugart, Martin P. Wattenberg. Oxford: Oxford University Press.
- Benoit Kenneth, Giannetti Daniela, Laver Michael. 2006. „Voter Strategies with Restricted Choice Menus”. *British Journal of Political Science* 36: 459–485.
- Burden Barry C. 2009. „Candidate-Driven Ticket Splitting in 2000 Japanese Elections”. *Electoral Studies* 28: 33–40.
- Burden Barry C., Helmke Gretchen. 2009. „The Comparative Study of Split-ticket Voting”. *Electoral Studies* 28: 1–7.
- Cain Bruce, Ferejohn John, Fiorina Morris P. 1987. *The Personal Vote: Constituency Service and Electoral Independence*. Cambridge, MA–London: Harvard University Press.
- Carman Christopher J., Johns Robert. 2010. „Linking Coalition Attitudes and Split-ticket Voting. The Scottish Parliament Elections of 2007”. *Electoral Studies* 29: 381–391.
- D'Alimonte Roberto. 2005. *Mixed Electoral Rules, Partisan Realignment and Party System Change in Italy*. W *Mixed-member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?* Red. Matthew S. Shugart, Martin P. Wattenberg. Oxford: Oxford University Press.
- Denemark David. 2005. *Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform*. W *Mixed-member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?* Red. Matthew S. Shugart, Martin P. Wattenberg. Oxford: Oxford University Press.
- Ferrara Federico, Herron Erik S., Nishikawa Misa. 2005. *Mixed Electoral Systems: Contamination and Its Consequences*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Garza Diego. 2019. *Personalization of Politics and Electoral Change*. London: Springer.
- Gschwend Thomas. 2003. *Ticket-splitting and Strategic Voting in Mixed Electoral Systems*. Mannheim: Universität Mannheim.
- Gschwend Thomas. 2004. *Strategic Voting in Mixed Electoral Systems*. Wiesbaden: Statistik und Wissenschaft, Band 2, Statistisches Bundesamt.
- Gschwend Thomas, Kolk Henk van der. 2006. „Split Ticket Voting in Mixed Member Proportional Systems: The Hypothetical Case of The Netherlands”. *Acta Politica* 41: 163–179.

- Hainmueller Jens, Kern Lutz. 2008. „Incumbency as a Source of Spillover Effects in Mixed Member Electoral Systems: Evidence from Regression-discontinuity Design”. *Electoral Studies* 27: 213–227.
- Harfst Philipp, Blais André, Bol Damien. 2018. *Voting Strategically in Two-vote Elections*. W *The Many Faces of Strategic Voting: Tactical Behavior in Electoral Systems Around the World*. Red. Laura B. Stephenson, John H. Aldrich, André Blais. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Herron Erick S. 2002. „Mixed Electoral Rules and Party Strategies. Responses to Incentives by Ukraine’s Rukh and Russia’s Yabloko”. *Party Politics* 8(6): 719–733.
- Herron Erick S., Pekkanen Robert J., Shugart Matthew S. (red.). 2021. *The Oxford Handbook of Electoral Systems*. Oxford: Oxford University Press.
- Jackson Keith, McRobie Alan. 1998. *New Zealand Adopts Proportional Representation. Accident? Design? Evolution?* Aldershot, Brookfield, WI, Singapore, Sydney: Ashgate.
- Jesse Eckhard. 1988a. „Split-Voting in the Federal Republic of Germany: An Analysis of the Federal Elections from 1953 to 1987”. *Electoral Studies* 7(2): 109–124.
- Jesse Eckhard. 1988b. „The West German Electoral System: The Case for Reform, 1949–1987”. *West European Politics* 10(3): 434–448.
- Jesse Eckhard. 1995. „The Method of Electing the German Bundestag and Its Effect on the Parties”. *Representation* 33(1): 5–8.
- Johns Robert, Carman Christopher J. 2008. „Coping with Coalitions? Scottish Voters Under a Proportional System”. *Representation* 4(4): 301–316.
- Johnston Ron J., Pattie John C. 2002. „Campaigning and Split-ticket Voting in New Electoral Systems: The First MMP Elections in New Zealand, Scotland and Wales”. *Electoral Studies* 21(4): 583–600.
- Karp Jeffrey. 2006. „Political Knowledge About Electoral Rules: Comparing Mixed Member Proportional Systems in Germany and New Zealand”. *Electoral Studies* 25(4): 714–730.
- Krauss Ellis S., Pekkanen Robert. 2004. „Explaining Party Adaptation to Electoral Reform: The Discreet Charm of LDP?”. *Journal of Japanese Studies* 30(1): 1–34.
- Laakso Markku, Tagapera Rein. 1979. „‘Effective’ Number of Parties: A Measure with Application to West Europe”. *Comparative Political Studies* 12(1), 3–27.
- Loosemore John, Hanby Victor J. 2001. *Teoretyczne granice maksymalnego zniekształcenia: kilka analitycznych wniosków na temat systemów wyborczych*. W *Elementy teorii wyboru społecznego*. Red. Grzegorz Lissowski. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Michalak Bartłomiej. 2013. *Mieszane systemy wyborcze. Cele, rozwiązania, konsekwencje*. Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Michalak Bartłomiej. 2023. *Mieszany system wyborczy dla Polski?* Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Miller Raymond, Karp Jeffrey A. 2004. *A Vote for Coalition Government? W Voters’ Veto: The 2002 Election in New Zealand and the Consolidation of Minority Government*. Red. Jack Vowles, Peter Aimer, Susan Banducci, Jeffrey Karp, Raymond Miller. Auckland: Auckland University Press.
- Moser Robert G., Scheiner Ethan. 2005. „Strategic Splitting and Personal Vote in Mixed Member Electoral Systems”. *Legislative Studies Quarterly* 30(2): 259–276.
- Moser Robert G., Scheiner Ethan. 2009. „Strategic Voting in Established and New Democracies: Ticket-splitting in Mixed-member Electoral Systems”. *Electoral Studies* 28(1): 51–61.
- Pearse Hilary. 2005. *Making the Most of a Two Vote Ballot: Voter Adaptation to a More Complex Electoral System*. Referat przedstawiony na The Annual Meeting of the Canadian Political Science Association. <https://cpsa-acsp.ca/papers-2005/Pearse.pdf> (dostęp 24.02.2024).

- Plescia Carolina. 2016. *Split-ticket Voting in Mixed-member Electoral Systems*. Colchester: ECPR Press.
- Prawo i Sprawiedliwość. 2023. *Bezpieczna przyszłość Polaków*. Materiał wyborczy KW Prawa i Sprawiedliwości.
- Roberts Geoffrey K. 2006. *German Electoral Politics*. Manchester–New York: Manchester University Press.
- Saalfeld Thomas. 2005. *Germany: Stability and Strategy in Mixed-member Proportional System*. W *The Politics of Electoral Systems*. Red. Michael Gallagher, Paul Mitchell. Oxford: Oxford University Press.
- Salamon Jeremiasz. 2009. *Gra o parlamentarny system wyborczy – przebieg okrągłostołowych negocjacji na temat ordynacji wyborczych do Sejmu i Senatu*. W *Okrągły Stół – dwadzieścia lat później*. Red. Wojciech Polak. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Salamon Jeremiasz. 2012. „Wpływ kandydatów na głosowanie podzielone w mieszanych systemach wyborczych”. *e-Politikon. Kwartalnik Naukowy OAP UW* 3: 182–214.
- Salamon Jeremiasz. 2014. „Koalicyjny podział głosów w mieszanych systemach wyborczych na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec, Nowej Zelandii oraz Japonii”. *Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne* 41: 99–122.
- Shugart Matthew S., Wattenberg Martin P. (red). 2005. *Mixed-member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?* Oxford: Oxford University Press.
- Trefs Matthias. 2003. „Voter Confusion in German Federal Elections: The Baden-Württemberg Electoral System as a Possible Alternative”. *German Politics* 12(3): 82–106.
- Vowles Jack. 2005. *New Zealand: The Consolidation of Reform? W The Politics of Electoral Systems*. Red. Michael Gallagher, Paul Mitchel. Oxford: Oxford University Press.
- Vowles Jack, Aimer Peter, Banducci Susan, Karp Jeffrey, Miller Raymond (red.). 2004. *Voters' Veto: The 2002 Election in New Zealand and the Consolidation of Minority Government*. Auckland: Auckland University Press.
- Zittel Thomas, Gschwend Thomas. 2008. „Individualised Constituency Campaigns in Mixed-member Electoral Systems: Candidates in the 2005 German Elections”. *West European Politics* 31(5): 978–1003.
- Zittel Thomas, Gschwend Thomas. 2018. „Who Brings Home the Pork? Parties and the Role of Localness in Committee Assignments in Mixed-member Proportional Systems”. *Party Politics* 24(5): 488–500.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- Auckland University. *2011 referendum simulator*. <https://www.stat.auckland.ac.nz/~geoff/voting/> (dostęp 24.02.2024).
- New Zealand Electoral Commission. *New Zealand Election Results*. <https://www.electionresults.govt.nz/> (dostęp 24.02.2024).

Streszczenie

Mieszane systemy wyborcze stanowią bardzo złożony, a przez to niezwykle interesujący mechanizm wyłaniania reprezentacji parlamentarnej, który generuje niespotykane w innych systemach wzorce zachowań uczestników rywalizacji wyborczej. Jednym z nich jest tzw. głosowanie podzielone (ang. *split-ticket voting*) polegające na jednoczesnym udzielaniu przez wyborcę

poparcia kandydatowi i liście, które zarejestrowane zostały przez dwa różne ugrupowania. Artykuł stanowi próbę identyfikacji skali oraz najistotniejszych politycznych konsekwencji podziału głosów w wyborach do nowozelandzkiej Izby Reprezentantów z lat 1996–2020. Wnioski z mieszanych wyborów parlamentarnych w Nowej Zelandii mogą z powodzeniem zostać wykorzystane na potrzeby dyskusji na temat reformy systemu wyborczego do Sejmu toczoney w polskiej przestrzeni publicznej od ponad trzech dekad.

Słowa kluczowe: mieszany system wyborczy, głosowanie podzielone, Nowa Zelandia, reforma prawa wyborczego w Polsce

THE IMPACT OF SPLIT-TICKET VOTING ON THE RESULTS OF MIXED PARLIAMENTARY ELECTIONS TO THE NEW ZEALAND HOUSE OF REPRESENTATIVES

(summary)

Mixed-member electoral systems are a highly complex, and therefore extremely interesting, mechanism for determining parliamentary representation that generates patterns of electoral behaviour that are unprecedented in other systems. One of these is the so-called split-ticket voting, whereby a voter simultaneously supports a candidate and a list that has been registered by two different political parties. This article attempts to identify the scale and the most significant political consequences of split-ticket voting in New Zealand's House of Representatives elections from 1996 to 2020. Lessons from mixed parliamentary elections in New Zealand can be successfully applied to the discussion on the reform of the electoral system for the Sejm, which has been ongoing in the Polish public space for more than three decades.

Keywords: mixed-member electoral system, split-ticket voting, New Zealand, electoral law reform in Poland